

Utkan ARASLI

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi Onursal Başkanı

Rücu Davalarında Tavan Sınırlamasının İptali ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar ve 01.07.1994 Günlü YİBBGKK

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2003/10
Karar Sayısı : 2006/106
Karar Günü : 23.11.2006
İtiraz Yoluna Başvuran:
 Yargıtay 10. Hukuk Dairesi

İTİRAZIN KONUSU

17.7.1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26. maddesinin 3395 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasının "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere..." bölümünün, Anayasa'nın 10., 60. ve 65. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

1- OLAY

Biga Asliye (iş) Mahkemesinin rücu tazminat kararının temyizden incelemesi sırasında itiraz konusu Kural'ın Anayasa'ya aykırı olduğu

kanısına varan Yargıtay 10. Hukuk Dairesi iptali için başvuruda bulunmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir: "Davacı Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı avukatı Z. Y. tarafından davalı F. Kesik Et ve Besicilik Üretim Pazarlama ve İthalat İhracat Limited Şirketi aleyhine açılan rücu davası hakkında Biga Asliye (İş) Mahkemesince verilen 19.09.2002 tarih ve 2001/356 Esas, 2002/491 sayılı hükmün temyizen incelenmesi taraf avukatlarınca istenilmesi üzerine dosya incelendi gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tespit edildi.

Davacı vekili, iş kazası geçiren sigortalının sürekli iş göremez duruma düşmesi üzerine kendisine Kurumca sürekli iş göremezlik geliri bağlanıp bağlanan gelirin peşin değerinin tahsili için daha önce davalı aleyhine rücu davası açıldığını, 2 davanın kabulüne ilişkin hükmün Yargıtay denetiminden geçmek suretiyle kesin-

leştğini, ne ki daha sonra yürürlüğe giren kanun veya kararnamelerle yapılan katsayı değışiklikleri sonucu sigortalıya bağlanan gelirlerde artış meydana geldiğini öne sürmüş ve gelirlerdeki artışın peşin değerinin davalıdan tahsiline karar verilmesini istemiş, mahkemece istemin kabulüne karar verilmiştir.

Davalı vekili savunma dilekçesinde, davanın yasal dayanağını oluşturan 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 26. maddesi hükmüne göre, bağlanan gelirlerde sonradan meydana gelen artışların istenemeyeceğini, Kurumun ancak bağlanan gelirin ilk peşin değerini isteyebileceğini, nitekim daha önce açılan ilk peşin değer tahsiline ilişkin davada hükmedilen tazminatın ödendiğini, kaldı ki Bağ-Kur'un, gerek Bağ-Kur Kanununun 63. gerekse 2926 Sayılı Kanunun 47. maddelerine göre aynı nitelikte açmış bulunduğu davalarda sadece ilk peşin değerli gelire hükümlendiğini, o nedenle eldeki davanın reddine karar verilmesi gerektiğini iddia etmiş, ret kararı verilmediği takdirde Sosyal Sigortalar Kanununun 26. maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesine gidilmesini talep etmiş ise de mahkemece Anayasaya aykırılık iddiası ciddi bulunmamıştır. Ne ki Dairemiz, sözü edilen 26. maddede yapılan değışiklik hükümleri ile anılan maddeye ilişkin olarak verilen 1994 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararının ışığında, 26. maddenin birinci fıkrasında yer alan, "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere..." deyiminin Anayasaya aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi gerektiği amacıyla Anayasa Mahkemesine başvurulması gerektiği sonucuna varmıştır. Anayasaya aykırılık sorunu çözümlenmeden önce Sosyal Sigortalar Kurumunun 506 Sayılı Yasanın 26. maddesinden doğan rücu hakkının hukuksal temelini neye dayandığının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

İş kazası geçiren veya meslek hastalığına tutulan sigortalıya hangi sosyal sigorta yardımlarının yapılacağı anılan Kanunun 12. maddesinde hükme bağlanmıştır. Sigortalıya yapılan yardımların neler olduğu maddenin (A), (B), (C), (D), (F), (G), (H) bentlerinde sınırlı bir biçimde sa-

yılmıştır. Konumuzu ilgilendiren ve etkileyen sadece (C) ve (H) bentlerindeki hükümlerdir. İş kazası geçiren veya meslek hastalığına tutulan sigortalı sürekli iş göremez durumuna düşmüş ise kendisine anılan maddenin (C) bendine, ölmüş ise hak sahiplerine (H) bendine göre sürekli iş göremezlik geliri bağlanması gerekmektedir.

Sigortalıya veya hak sahiplerine anılan Kanunun 12. maddesinde sayılan yardımları sağlayan Sosyal Sigortalar Kurumu şayet iptali istenen 26. maddede öngörülen koşullar oluşmuşsa yapılan yardımları anılan maddede belirtilen tazmin sorumlularından talep edebilmektedir. 26. maddenin Kuruma sağladığı hakka "rücu hakkı", açılan davaya da "rücu davası" denmektedir.

Anayasaya aykırılık iddiasında çözümlenmesi gereken hukuksal sorun Kurumun sadece bağlanan gelirin ilk peşin değerini mi yoksa kanun veya kararnamelerle ileriki yıllarda yapılan gelir artışlarının dahi rücu talep edilip edemeyeceği noktasındadır. Şayet gelirlerde meydana gelen artışların da istenebileceği sonucuna varıldığı takdirde yerine göre tazmin sorumluları bir çok dava tehdidiyle karşı karşıya kalmış olacaktırlar.

Hemen belirtmek gerekirse 10 Hukuk Dairesi ve Yargıtay Sosyal Sigortalar Kanununun yürürlüğe girdiği 1965 yılından bu güne değin Kurumun, sigortalının veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tazminat miktarı ile sınırlı olmak üzere rücu hakkını kullanabileceği görüşündedir. Yargıtayımızı böyle bir uygulamaya götüren neden, 26. maddenin birinci fıkrasının yorumundan kaynaklanmaktadır. Bu maddede aynen, "İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve işgüvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi, veyahut suç sayılabilir bir hareketi sonucu olmuşsa, Kurumca sigortalıya ve hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22 nci maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı ol-

mak üzere Kurumca işverene ödettirilir.” hükmünün yer aldığı görülmektedir. Yargıtay, “...ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları...” kavramının, ileride gelirlerde meydana gelecek artışları da kapsadığını düşünmektedir. Oysa Anayasa Mahkememiz, 26. maddenin Anayasaya aykırılığı iddiası ile açılan davalarda Kurumun, sadece bağlanan gelirin ilk peşin değerini isteyebileceği, gelirlerde meydana gelen artışları isteyemeyeceği sonucuna varmıştır. Mahkemeler, değişik zamanlarda 26. maddenin Anayasaya aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurmuşlar. Yüksek Mahkeme, 26. maddenin gelirlerde meydana gelen artışların da istenebileceği anlamını taşımadığına o nedenle anılan maddenin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir. (Bkz. Any. Mah. 23.05.1972 tarih, E.2. K.28, Any. Mah. 20.12.1983 T. 1982/4 E. 1983/17 K. Any. Mah. 2.5.1991 T. 1990/28 E. 1991/11 K.)

Yüksek Mahkeme, sözü edilen kararlarında, Sosyal Sigortalar Kanununun birinci fıkrasına göre, iş kazası geçiren veya meslek hastalığına tutulan sigortalıya Kurumca sürekli iş göremezlik geliri bağlanıp bu gelirin peşin değeri tahsil edildikten sonra Kanun ve Kararnamelerle gelirlerde meydana gelen artışların peşin değerinin işverenden istenemeyeceğini, aksine bir yorumun Anayasa’ya aykırı olacağını şu çarpıcı nedenlere dayandırmaktadır: “Sözü edilen fıkra hükmü, sorumluluğun kapsamını şu biçimde çizmiştir. “Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan ve ileri yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile gelir bağlanırsa bu gelirin 22. maddede sözü geçen tarife göre hesap edilecek sermaye değerleri toplamı işverenden alınır.” Bu kural incelendiğinde iki husus göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi, iş kazası neticesinde kesin, değişmeyen fiili ve hukuki bir sonucun ortaya çıkması halidir. Fıkra hükmünün öngördüğü koşullar içinde oluşan bir iş kazasında sigortalı bir işçinin hayatını kaybetmiş olması, bu hale örnek olarak gösterilebilir. Burada değişmeyen bir durum oluşmuş, işverenin sorumluluğu ve bunun sınırları kesin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu durumda yargı

organının görevi, ölen işçinin hak sahiplerine Kurumca bağlanan gelirin, varsa kusur oranlarını ve Kanunun 22. maddesinde belli edilen sermaye değerini saptayarak işverenden tahsiline karar vermekten ibaret kalmaktadır. Bu işlem sonucunda işverenin olayla ilgisi kesilmekte ve sorumlu tutulduğu yüküm böylece yerine getirilmiş olmaktadır. Kanuna uymayan eylem sonucu hukuksal yaptırıma maruz kalan ve bunun neticesi olarak da bağlanan gelirin sermaye değerini Kuruma ödeyen ve böylece ilgi ve ilişkisi kesilen işverenin, sosyal hukuk devletinin görevi olmak üzere çıkarılacak yasa hükümleriyle, Kurumca bağlanmış eski gelirlerdeki artışlardan ve bu artışların peşin sermaye değerlerinden sorumlu tutulmasını hukukla bağdaştırma olanağı yoktur. Kaldı ki, işvereni bu durumda da sorumlu tutmak, Devlete yükletilmiş kimi ödevlerin işverenlere devredilmesi gibi bir sonuç ortaya koyar ki, Anayasa’nın böyle bir neticeyi öngördüğü de öne sürülemez.

İkinci halde ise, böyle kesin bir durum söz konusu değildir. Gerçi bir iş kazası olmuş ve örneğin kazaya uğrayan işçiye sürekli iş göremezlik geliri bağlanmıştır. Kanunun 25. maddesinde belirtildiği üzere sigortalı işçi her zaman iş göremezlik derecesinde bir artma olduğunu ya da başka birinin sürekli bakımına muhtaç duruma girdiğini öne sürerek bağlanan gelirden değişiklik yapılmasını isteyebilecek ve Kurum da sigortalıyı her zaman kontrol muayenesine tabi tutabilecektir. Bu gibi hallerde bir iş kazası sonucu sigortalı işçiye bağlanan gelir bir kesinlik taşımamakta, artırılması, eksiltilmesi veya kesilmesi gereken bir nitelik göstermektedir.

Bu nedenlerle 26. maddenin birinci fıkrasındaki “ve ileride yapılması gerekli bulunan” deyiminden, neden-sonuç ilişkisi süregelen ve işverenle kesin hesaplaşması yapılmamış olan haller anlaşılmalıdır. Sözü edilen bu kuralın, neden-sonuç bağı kesin olarak kalkmış ve tasfiyesi yapılmış durumları amaçlamadığı ise açıkça ortadadır.

Yeri gelmişken şu yön de açıklanmalıdır ki, Anayasa Mahkemesi’nin, Anayasa’ya uygunluk denetimi görevini yaparken bir Kanun hükmü-

nün yüksek mahkemelerce uygulanmasında benimsenen görüşlerle bağlı olduğunu gösteren bir hüküm, Anayasa'da ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 44 sayılı Kanunda yer almış değildir. Yüksek mahkeme içtihatlarının değişmez olmadığı; zaman zaman içtihad değişikliklerinin ortaya çıktığı; yüksek mahkeme daireleri ile genel kurul kararlarının aynı kuruluş içindeki daireleri dahi bağlayıcı bulunmadığı, göz önünde tutulunca, bunların Anayasa Mahkemesi'ni bağlayacağını savunabilmek için haklı bir hukuki neden de gösterilemez. Bu yön, Anayasa Mahkemesi'nin 18.11.1969 günlü, 1969/30-65 sayılı Kararında "Anayasa Mahkemesi, gerek iptal davası gerekse itiraz yolu ile Anayasa'ya aykırılığı öne sürülen bir kanun hükmünün anlamını, kendi hukuk görüş ve anlayışı açısından incelemeli ve o hükmün bu anlam içinde Anayasa'ya uygunluğu denetlenmelidir" görüşü savunulmaktadır.

Anayasa Mahkemesi kararından alınan bu görüşün ortaya koyduğu hukuksal gerçek şudur: 26. maddenin birinci fıkrasında yer alan "...Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile" kavramına ileriki yıllarda gelirlerde meydana gelen artışlar dahil edilemez. Başka bir anlatımla anılan fıkra da geçen "ile" sözcüğünden sonra gelen "gelir bağlanırsa" deyiminin ifade ettiği anlam bağımsız olup bu deyimden önce gelen "ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları" deyimini ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Yüksek Mahkemeye göre, "ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile" hükmü, geçirilen iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olarak yapılan giderleri amaçlamaktadır. Örneğin, iş kazası geçiren sigortalı iyileşmemiş ve tedaviye devam edilmiş ise sarf edilen tedavi giderleri ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerden sayılır. Keza sigortalıda oluşan sürekli iş göremezlik derecesi artmış ve arada illiyet bağı gerçekleşmiş ise iş göremezlik derecesindeki artış nedeniyle yapılan giderler ve bu nedenle artan gelir, ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerden sayılır ve gi-

derek bu giderler işverenden istenebilir. Sigortalıya ilk defa gelir bağlanmış ve sürekli iş göremezlik derecesinde hiçbir değişiklik olmamışsa Kurum, bağlanan gelirin ilk peşin değerini isteyebilir. Aynı olay nedeniyle işverenle Kurum hesaplaştıktan ve işveren, bağlanan gelirin ilk peşin değerini Kuruma ödedikten sonra işverenin sürekli dava tehdidi altında bırakılmış olması Anayasaya aykırıdır.

Anayasa Mahkemesinin kararı bu doğrultuda olmasına karşın yüce Yargıtay, Yüksek Mahkemenin ortaya koyduğu yorumun bağlayıcı olmadığına karar vermiş bu güne değin, 26. maddenin birinci bendine göre, kanun ve kararnamelerle gelirlerde meydana gelen artışların işverenden istenebileceği görüşünü sürdürmektedir. Böylece aynı konuda her iki Yüksek Mahkeme, yasanın yorumunda çelişkiye düşmüş bulunmaktadır. Oysa öğretilerdeki baskın görüş, Anayasa Mahkemesinin Anayasal yorumunun yargıyı ve herkesi bağlayacağı doğrultusundadır.

Yargıtayımızın, gelirlerde meydana gelen artışların işverenden istenebileceğine dair görüşünün diğer bir nedeni de şudur: Kurumun 26. maddeden doğan rücu hakkının hukuksal temeli halefiyet esasına dayanır. Kurum, sigortalının halefi olduğuna göre sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebileceği miktara kadar talepte bulunabilir. Kurum, bağlanan gelirlerin ilk peşin değerini işverenden tahsil ettikten sonra geriye sigortalının işverenden isteyebileceği bir miktar kalmışsa gelirlerdeki artışları bu miktar tükeninceye kadar talep edebilir. Örnek vermek gerekirse; iş kazası geçiren sigortalıya Kurumca beş milyar peşin değerli gelir bağlanmış ancak sigortalı aynı kaza nedeniyle 15 milyar lira tutarında maddi tazminat isteyebilecek durumda ise Kurum, beş milyar peşin değerli geliri işverenden tahsil ettikten sonra ileriki yıllarda kanun veya kararnamelerle artırılan gelirleri on beş milyar lira maddi tazminat miktarı tükeninceye kadar işverenden isteyebilmektedir. Peşin değerli gelir, uygulamada tavan olarak adlandırılan "on beş milyar liradan düşükse yerine göre Kurum, işveren aleyhine birçok rücu davası açabilmektedir. Oysa Anayasa Mahkemesi, Kuru-

mun sadece ilk bağlanan beş milyar peşin değerli geliri isteyebileceği görüşündedir.

Doktrindeki ağır basan görüş, Kurumun 26. maddeden doğan rücu hakkının Yargıtay'ın görüşü gibi halefiyet esasına değil "Kanundan doğan bağımsız rücu hakkına" dayandığı, gelirlerdeki artışların Anayasa Mahkemesinin yorumu gibi işverenden istenemeyeceği yönündedir. (Bkz. Dr. Atabet, Sigorta ve Sosyal Sigortalarda halefiyet ve rücu. İş Hukuku Dergisi 1969 Sayı 3, Tekinay, ölüm sebebiyle destekten yoksun kalma tazminatı, S. 96, İstanbul, 1963, İzveren, Sosyal Politika ve Sosyal Sigortalar, S. 218 vd. Öner, Kurumun 506 Sayılı Kanundan doğan rücu hakkı, S.45-49, Oğuzman, iş kazası ve meslek hastalığından doğan zararlardan işverenin sorumluluğu, İstanbul Hukuk Fakültesi mecmuası, 1969, Cilt 34 Sayı 1-4) Tekrar etmek gerekirse, Kurumun 26. maddeye göre, gelirlerde meydana gelen artışların işverenden istenemeyeceğine ilişkin Anayasa Mahkemesinin görüşü ile öğretinin baskın görüşü, birbirleriyle örtüşmektedir.

26. maddenin hangi hükmünün Anayasaya aykırılık teşkil ettiği meselesine gelince, yukarıda değinildiği gibi anılan maddenin birinci fıkrasında aynen şu hükme yer verilmiştir. "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettirilir..." 24.10.1983 tarih ve 2934 sayılı Kanunun 2. maddesiyle eklenen bu hüküm gelirlerdeki artışların da istenebileceği anlamına gelmektedir. Nitekim Yargıtayımız da gelir artışlarının işverenden istenebileceğine dair içtihadını 26. maddeye sonradan eklenen bu fıkraya dayandırmaktadır. Keza 01.07.1994 tarih, 1992/3 Esas, 1994/3 Karar sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararında da gelirlerde meydana gelen artışların istenebileceği görüşü sözü edilen 26. maddeye eklenen, "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlar sınırlı olmak üzere..." hükmüne dayandırılmıştır. Oysa, Anayasa Mahkememiz baştanberi açıklandığı gibi, gelirlerde meydana gelen artışların istenebileceğine ilişkin bir yasa hükmünün Anayasaya aykırı ola-

cağına karar vermiştir. Yargıtayımız, anılan İçtihadı Birleştirme Kararının bağlayıcılığı nedeniyle gelir artışlarının peşin değerinin de istenebileceğine karar vermektedir.

Oysa, 2934 sayılı Yasa ile eklenen hüküm iptal edildiği takdirde Yargıtay, görüşünü değiştirmek zorunda kalacaktır. Nitekim Yargıtay, eski görüşünden dönerek Bağ-Kur Kanununun 63. ve 2926 Sayılı Kanunun 47. maddelerinde yer alan Kurumun rücu hakkının bağımsız rücu hakkı esasına dayandığını ve gelir artışlarının istenemeyeceğini kabul etmektedir.

Önemle belirtilmelidir ki, Anayasa Mahkemesi 26. maddenin birinci fıkrasını yorumladıktan sonra, bu fıkranın Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiş ise de, 2934 Sayılı Kanunla sonradan 26. maddenin birinci fıkrasına eklenen "sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere" hükmü Yüksek Mahkemenin ret kararlarında irdelenmemiştir. Oysa bu hüküm artışların istenebileceğine olanak sağlamaktadır. 0 nedenle Anayasa Mahkemesi işin esasına girerek Anayasaya aykırılık davasına bakabilir.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle, Anayasanın 10 uncu, 60 ıncı ve 65 inci maddelerine aykırı görülen Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26 ncı maddesinin birinci bendinde yer alan, "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere..." sözcüklerinin iptali için Anayasanın 152 ve 2949 Sayılı Kanunun 28/1'nci maddeleri gereğince re'sen Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve iş bu davanın geri bırakılmasına 28/01/2003 gününde oybirliği ile karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

17.7.1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 3395 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasındaki itiraz konusu bölümü de içeren 26. maddesi şöyledir:

"İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve işgüvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veya-

hut suç sayılabilir bir hareketi sonucu olmuşsa, Kurumca sigortalıya veya haksahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerinin 22 nci maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı sigortalı veya haksahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödetirilir. (Ek cümle: 4958 - 29.7.2003 / m.28) İşçi ve işveren sorumluluğunun tespitinde kaçınılmazlık ilkesi dikkate alınır.

İş kazası veya meslek hastalığı, 3 üncü bir kişinin kasit veya kusuru yüzünden olmuşsa, Kurumca bütün sigorta yardımları yapılmakla beraber zarara sebep olan 3 üncü kişilere ve şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara Borçlar Kanunu hükümlerine göre rücu edilir.

(Ek fıkra: 2934 - 24.10.1983) Ancak, iş kazası veya meslek hastalıkları sonucu ölümlerde bu Kanun uyarınca hak sahiplerine yapılacak her türlü yardım ve ödemeler için, iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesinde kasdı veya kusuru bulunup da aynı iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine Kurumca rücu edilemez.”

B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararında Anayasa'nın 10., 60. ve 65. maddelerine dayanılmış, 2. maddesi ise ilgili görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Enis TUNGA ve Mehmet ERTEN'in katılmalarıyla 19.2.2003 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kural, dayanılan Anayasa

kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasa-belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, itiraz konusu kuralın, sonradan kanun veya kanun hükmünde karar-namelerle gelirlerde meydana gelen artışların işverenden istenebilmesini olanaklı kılması nedeniyle, Anayasa'nın 10., 60. ve 65. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüştür.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi yasaların, kanun hükmünde karar-namelerin ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verilebileceğinden, iptali istenen kurala ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden de inceleme yapılmıştır.

İşverenin sorumluluğunun düzenlendiği ve itiraz konusu bölümün de yer aldığı 506 sayılı Yasa'nın 26. maddesinde, işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı ya da suç sayılabilir bir hareketi sonucu iş kazası ve meslek hastalığının meydana gelmesi halinde, Kurum'ca sigortalıya veya hak sahibi kimselere gelir bağlanması durumunda, Kurum'un sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere işverene rücu hakkı öngörülmüştür.

Kuralla, Kurum'ca sigortalıya veya hak sahibi kimselere yapılan ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile gelir bağlanması halinde bu gelirin Yasa'nın 22. maddesinde sözü edilen tarifeye göre hesap edilecek sermaye değerleri toplamının işverenden alınması öngörülmekte, bu gelirin istenebilmesi için zararın işverenin kastı ya da işçi sağlığı ve iş güvenliği kurallarına aykırı veya suç sayılabilir hareketi sonucunda oluşması gerekmektedir. Buna göre, iptali istenilen "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebileceği miktarla sınırlı olmak üzere" bölümü, anılan sorumluluğun kapsamının belirlenmesinde, sigortalıya

bağlanan gelirlerde, kanun, kararname ve katsayı değişikliği nedeni ile yapılacak artışların da işverenden istenebilmesini olanaklı kılmaktadır. Nitekim 1.7.1994 günlü, E.1992/3, K.1994/3 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararındaki yorumun da bu yönde olduğu anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın 2. maddesi ile benimsenen hukuk devleti, bütün faaliyetlerinde hukukun egemen olduğu devlettir. Bu devlette hukuk güvenliğinin sağlayan bir düzen kurulması asıdır. Böyle bir düzende devlete güven ilkesi ise vazgeçilmez temel öğelerdendir. Devletin yaptığı düzenlemelerde haksız bir edinime yol açılması ve kişilerin haksızlığa uğratılması kabul edilemez.

Anayasa'nın 60. maddesinde "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar" denilmektedir. Bu kurala göre, sosyal güvenlik herkes için bir hak ve bunu gerçekleştirmek ise devlet için görevdir. Sosyal güvenlik hakkı, sosyal sigorta kuruluşlarınca kendi kuraları çerçevesinde yerine getirilir. Sosyal sigortanın kapsamı, sigorta alanı ve içerdiği riskler ile alınacak primler yasalarla belirlenmiştir. Sosyal güvenliğin ve sigortanın varlık nedeni sosyal risklerin karşılanmasıdır.

Kanuna uymayan eylem sonucunda hukuksal yaptırıma maruz kalan ve bunun sonucu olarak da bağlanan gelirin sermaye değerini Kurum'a ödeyen ve böylece ilgi ve ilişkisi kesilen işverenin, kanun, kanun hükmünde kararname ve kararlarla bağlanan gelirlerde yapılacak artışlardan ve bu artışların peşin sermaye değerlerinden sorumlu tutularak dava tehdidi altında bulundurulması, sosyal güvenlik kuruluşlarına ait olması gereken risklerin işverene yükletilmesi anlamına gelir. Böyle bir durum hakkaniyet ve sorumluluk ilkeleriyle bağdaşmadığı gibi sosyal hukuk devleti ilkesine de aykırıdır.

Bu nedenlerle Kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 10., 60.ve 65. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER ve Şevket APALAK bu görüşlere katılmamıştır.

VI- SONUÇ

17.7.1964 günlü, 506 sayılı "Sosyal Sigortalar Kanunu"nun 26. maddesinin 3395 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasının "... sigortalı veya haksahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere ..." bölümünün, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER ile Şevket APALAK'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 23.11.2006 gününde karar verildi.

KARŞI OY

Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26. maddesinin 3395 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasının "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere..." bölümünün Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülmüştür.

Sosyal Sigortalar Kanunu'nun "İşverenin sorumluluğu" başlıklı 26. maddesi, iş kazası ya da meslek hastalığı sonucu Kurum'un sigortalıya, sigortalı ölmüşse hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerinin hesaplanacak sermaye değerleri toplamı, sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere bu ödemelere neden olan kişilere rücu yoluyla ödettirme hakkını düzenlemektedir.

Rücu yoluyla ödettirme, Kurumun sigortalı veya hak sahiplerine yaptığı ödeme nedeniyle malvarlığında meydana gelen eksilmeyi kısmen de olsa gidermekte ve zararı ödeyenlerin sigortalının sağlığını ve can güvenliğini koruma yönünde özen göstermesini de sağlayarak, iş kazası ve meslek hastalıklarının meydana gelmesini önlemektedir. Kurum'un, rücu yoluyla ödettirme hakkının en üst sınırı sigortalının veya hak sahiplerinin işverenden isteyebileceği miktardır. Bu miktar ise sigortalı veya hak sahiplerinin iş kazası ya da meslek hastalığı sonucu uğradıkları gerçek zarardır. İşveren, rücu yoluyla Kurum'a yaptığı ödeme ölçüsünde, sigortalı veya hak sahiplerine karşı tazmin sorumluluğundan da kurtulmaktadır. Herkes kusurlu eyleminin

sonuçlarına katlanmaya mecburdur. Bu nedenle sigortalı veya hak sahiplerinin, kusurlu işverenden Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca da isteyebilecekleri bu zararın açıklanan biçimde işverene ödetirilmesine ilişkin düzenlemenin temelinde, çalışma hayatının düzenli işlemesi, ekonomik yönden güçsüz olan sigortalıların iş hayatının risklerine karşı sosyal güvencelerinin sağlanması bulunmaktadır.

İtiraz konusu ibare, işverenin rücu davasındaki sorumluluğunun üst sınırını göstererek, hem onun sorumlu olduğu tazminat miktarının kapsamını belirlemekte, hem de iş kazası ya da meslek hastalığına maruz kalan sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebileceği ve Kurum'un da buna göre rücu yoluyla ödettirebileceği miktarı göstermektedir. Böylece, işverenin ileride yapılacak artışlardan nereye kadar sorumlu tutulacağı, kasıtlı veya kusurlu eyleminin sonucu olarak katlanmaya mecbur olduğu zarar miktarıyla sınırlandırılarak, sınırlanandan daha fazlasının rücu yoluyla ödetirilmesinin işverenden talep edilemeyeceği tespit edilmiş olmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen bir yasa kuralını kendi hukuk görüşü ve anlayışı açısından inceler ve o kuralın bu anlamda Anayasa'ya uygunluğunu denetler. Yasa kurallarını yorumlayarak uygulama yapan yargı mercileri ya da yüksek mahkemeler, farklı yorumlamalar yaparak değişik uygulamalar yapabilirler. Aynı konu, benzer nitelikteki yasalarda farklı da düzenlenebilir. Bütün bunlar, aykırılığı öne sürülen hükmün anayasal denetiminde izlenmesi gereken yöntemi değiştirmez.

Anayasa'nın 60. maddesinin ikinci fıkrasında sosyal güvenlik alanında, Devlete gerekli önlemleri alma görevi yüklenmiş, 65. maddesinde ise bu yükümlülüğün sınırları belirtilerek, sosyal güvenlik konusunda, ancak Devletin ekonomik ve mali kaynakları ölçüsünde önlem alma yükümlülüğü verilmiştir. Sosyal Sigortalar Kurumu ise Devlete yüklenen sosyal güvenlik hakkını sağlamak üzere kurulmuştur.

Anayasa, sosyal güvenlik alanında Devlete gerekli önlemleri alma görevini, ekonomik ve

mali kaynakları ölçüsünde yüklemiştir. Katkılı sosyal güvenlik rejimlerinde, Sosyal Güvenlik Kurumunun amacına uygun olarak hizmet verebilmesi ve sosyal riskleri karşılayabilmesi sahip olduğu parasal kaynaklara bağlıdır. Yasakoyucunun, Devlete yüklenen görevin yerine getirilebilmesini sağlayacak ve Kurum'un malvarlığını koruyacak tarzda, temel hukuk kurallarına ve Anayasa'nın diğer hükümlerine aykırı olmayan kimi düzenlemeler yapması, Anayasa'da öngörülen sosyal güvenlik anlayışının gereği ve ona tanınan takdir yetkisinin sonucudur. İtiraz konusu ibarenin ise bu amaçla ve takdir yetkisi kullanılarak getirildiğinde kuşku bulunmamaktadır. Buna göre, İşverenin sorumluluğunun sınırını belirleyen "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere..." şeklindeki ibarenin, adil olmadığı hususu ileri sürülemeyeceği gibi hukuksal aykırılığı olduğu da söylenemez.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu ibarenin, Anayasa'nın 60. ve 65. maddelerine aykırı bir yönü olmadığı gibi Anayasa'nın öbür kurallarına da aykırılığı saptanamadığından iptal isteminin reddine karar verilmesi gerekir.

Bu nedenle, çoğunluk kararına katılmadık.

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
Şevket APALAK

KARŞIY YAZISI

İtiraz başvurusunda geniş biçimde açıklandığı gibi Anayasa Mahkemesi, 506 sayılı Yasanın 26. maddesinin birinci fıkrasına ilişkin 1972 yılından bu yana verdiği kararlarında, kuralın anayasaya aykırı olmadığına karar vermiş ve bu kararların gerekçelerinde de "ileride yapılması gerekli bulunan" ibaresinden neden-sonuç ilişkisi süregelen ve işverenle kesin hesaplaşması yapılmamış olan hallerin anlaşılması gerektiğini, Devletçe izlenen sosyal ve ekonomik politikaların sonucu olarak sigorta tahsislerinde vuku bulan artışların anılan ibarenin kapsamı dışında kaldığını ve bu tür artışların Kurumun öz kaynaklarından, bunun mümkün olmaması halinde de Devletçe karşılanmasının esas olduğunu belirtmiştir.

Anılan fıkranın daha önce incelendiği Anayasa Mahkemesinin 2.5.1991 günlü, E.1990/28-K.1991/11 sayılı kararında, incelemenin “işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi sonucu iş kazasına yol açan işverene, sigortalıya yapılan her türlü giderin Kurumca ödettirilmesi” açısından sınırlı olarak yapılması nedeniyle; başvuruda Yargıtay’ın, Anayasa Mahkemesi kararlarındaki yoruma aykırı olarak oluşturduğu 1994/3 karar sayılı içtihatları birleştirme kararında “gelirlerde meydana gelen artışların istenebileceği” görüşünün, 26. maddeye eklenen “...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere ...” hükmüne dayandırıldığı ve bu ibarenin de Anayasa Mahkemesince incelenmediği ifade edilmekte ise de, incelenen kuralın anlam ve kapsamı belirlenirken fıkrada yer alan ve bir bütünlük arz eden diğer ibarelerin göz ardı edilmesi mümkün değildir. Nitekim, K.1991/11 sayılı kararda kuralın anayasaya aykırı olmadığına karar verilirken konuya ilişkin daha önceki kararlara da atıfta bulunulmuştur. Bu durum, 26. maddenin birinci fıkrası ile ilgili kararların da bütünlük oluşturduğunu göstermektedir. Kararlarda işverenden istenemeyeceği açıkça belirtilen giderlerin fıkrada yer alan ve sınırlama nedeniyle incelenmediği belirtilen itiraz konusu kurala dayanılarak işve-

rene ödettirilmesinin mümkün olduğunun kabulü, anılan kararların gerekçesi ile çelişmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 18.11.1969 günlü, 1969/30-65 sayılı kararında da belirtildiği gibi, Anayasa Mahkemesi gerek iptal gerek itiraz yolu ile anayasaya aykırılığı ileri sürülen bir kanun hükmünün anlamını, kendi hukuk görüş ve anlayışı açısından incelemeli ve o hükmün bu anlam içinde anayasaya uygunluğunu denetlemelidir. Konuya ilişkin Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarındaki yorumu hiçbir duraksamaya yer vermeyecek biçimdedir. Bu yorum öğretide de benimsenmiştir. Bu yorumdan dönülmesini gerektiren bir neden de bulunmamaktadır.

İtiraz konusu kural, işverenin rücu davasındaki tazminat kapsamını sınırlayıcı ve onun sorumluluğu açısından genişletici değil daraltıcı bir etkiye sahiptir.

Bu çerçevedeki anlam ve kapsamına göre itiraz konusu kuralın anayasaya aykırı olmadığı, bu nedenle itirazın reddine karar verilmesi gerektiği görüş ve düşüncesinde olduğumuz için Yargıtay’ın Anayasa Mahkemesi’nin yorumuna aykırı olarak tesis ettiği içtihat baz alınarak anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmesine katılmıyoruz.

Üye

Mustafa YILDIRIM

Üye

A. Necmi ÖZLER

KARAR İNCELEMESİ

1. GİRİŞ

Sosyal Sigortalar Kurumunun iş kazasına uğrayan veya meslek hastalığına yakalanan sigortalısı veya hak sahiplerine; herhangi bir sınırla bağlı olmaksızın yaptığı ve ileride yapması gerekli harcamaların kusurlu işverenden, ancak belli bir sınıra kadar istenmesini düzenleyen kuralın Anayasa Mahkemesi’nin 23.11.2006 günlü kararı ile iptali ortaya yeni sorunlar çıkarmıştır.

Gerçekten Kurumun, işverenden rücu hakkını düzenleyen 506 sayılı Yasa’nın 26/1. maddesi hukuk dünyamızda bir süre tartışma konusu olmuştur. Sorun dört kez Anayasa Mahkemesi’ne taşın-

mış ve İçtihadı Birleştirme Kararı’na konu olmuştur. Ne var ki; Yargıtay’ın istikrarlı uygulaması ve Anayasa Mahkemesi’nin soruna sosyal sigortalar hukuk sistemine uygun yaklaşımı sonucu çözümlenmiştir.

Sorunun temeli; Kurumun bağladığı gelir ve bunların sonradan artırılması durumunda; işverenden, ne oranda isteneceği konusunda düğümlenmektedir. Yasa bu alanda; ilk düzenlemede herhangi bir sınır öngörmemişken, Yargıtay’ın uygulamasına paralel yasa koyucu bir tavan sınırlaması öngörerek 26/1. maddeyi Anayasa Mahkemesi’nin 2006 yılında verdiği iptal kararından önceki biçiminde düzenlemiştir.

Anayasa Mahkemesi’nin daha önce verdiği ve

iki ret kararında ileri sürdüğü görüş ve maddeyle ilgili kısmen maddi yanılığa dayalı yorum bir Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nda farklı karar çıkmasına neden olmuşsa da 1994 tarihli İçtihatları Birleştirme Büyük Kurul Kararı soruna son noktayı koymuştur. Bu kararla; Kurumun bağladığı gelir ve artışlarının her birini ayrı dava konusu olabileceği ancak bunların tavan sınırına kadar hükme bağlanacağı belirlenmiştir.

Uygulama bu yönde devam ederken, Birleştirme Kararı'nda kabul görmeyen ve işvereni sadece ilk peşin değerle sorumlu tutulması yolundaki azınlık görüşü Yargıtay 10. Hukuk Dairesi tarafından tekrar Anayasa Mahkemesi'ne taşınmıştır. 1994 tarihli İçtihatları Birleştirme Kararı'ndan azınlık görüşü doğrultusunda yeni bir uygulama getirme yolunda farklı

Ne var ki, Kuruma doğrudan bağladığı gelir ve artışlarının sermaye değerlerini sorumluluğu oranında kusurlu işverenden isteme hakkını veren yasal düzenleme maddede aynen muhafaza edilmiş, bunun yerine, işveren sorumluluğunun üst sınırını belirleyen kural iptal edilmiştir. 26/1. madde bu iptal üzerine aldığı yeni şekli ile, ilk düzenleme biçimine dönmüş ve işverenin sınırsız sorumluluğu gündeme gelmiştir. Böylece istemle uygun neden-sonuç ilişkisi bulunmayan bir durum ortaya çıkmıştır.

Maddenin aldığı bu yeni durum karşısında uygulama nasıl olacaktır?

1. İşverenin üst sınır sorumluluğu kalkınca Kurum ileriye yönelik yaptığı tüm gelir harcamalarını işverenden talep edebilecek midir?

2. Rücu davalarına ilişkin temel ilke ve esasları

Kuruma doğrudan bağladığı gelir ve artışlarının sermaye değerlerini, sorumluluğu oranında kusurlu işverenden isteme hakkını veren yasal düzenleme maddede aynen muhafaza edilmiş, bunun yerine, işveren sorumluluğunun üst sınırını belirleyen kural iptal edilmiştir.

görüşe ulaşan Yüksek Daire sorunu; yasal merci olan Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Kurulu'na taşıma yerine Anayasa Mahkemesi'ne götürmüş ancak konuyla doğrudan ilgisi bulunmayan ve işveren yararına getirilmiş onun üst sorumluluğunu belirleyen kuralın iptalini istemiştir.

Gerçekten; Anayasa Mahkemesi'ne 2003 yılında yaptığı başvuru ile Kurumun rücu hakkının 1994 tarihli içtihatları birleştirme kararı tersine bir görüşle sadece bağladığı ilk peşin değerle sınırlı olması gerektiğini ileri süren Yüksek Yargıtay 10. Hukuk Dairesi; Kuruma, ileriye yönelik bağladığı gelirlerin peşin değerleri yolunda dava hakkı veren 26/1. maddenin "... Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22. maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı ... Kurumca işverene ödettirilir" kuralı yerine; istemle doğrudan ilgili bulunmayan "... Sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere ..." kuralının iptalini istemiş ve Anayasa Mahkemesi de bu istem doğrultusunda karar vermiştir.

belirleyen 1994 tarihli içtihatları birleştirme kararı bu iptalden etkilenecek midir? Giderek 26/1. maddenin aldığı bu yeni şekil karşısında salt yorum yoluyla işverenin ilk peşin değerle sorumlu tutulması yönünde ve sözü edilen birleştirme kararına ters bir sonuca ulaşılabilecek midir?

3. Nihayet sigortalı veya hak sahipleri tarafından iş kazası ve meslek hastalıklarından kaynaklanan ve işverene karşı açılan tazminat davalarında peşin değer uygulaması nasıl yapılacaktır?

İşte bu inceleme yazımızda sorunların cevabı verilmeye çalışılacaktır.

Önce tavan sınırlaması nedir ve yasaya nasıl girmiştir? Konunun geçirdiği evreleri açıklayarak incelemeye başlamak yararlı olacaktır.

Aşağıda daha geniş biçimde açıklanacağı üzere üst sınır sınırlaması denilen yasal düzenleme bir zorunluluktan doğmuştur. Bu sınırlama 26/1. maddenin son bölümünde aynen şöyle ifade edilmiştir. "Kurumca... her türlü giderlerin tutarı... gelir bağlanırsa bu gelirlerin peşin değer toplamı sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere kurumca işverene ödettirilir."

Bilindiği üzere iş kazaları ve meslek hastalıkları sigorta dalı sosyal sigortalar hukukunun temel dallarından birini oluşturur. Bu sigorta kolu ile, iş kazasına uğrayan veya meslek hastalığına yakalanan sigortalılar ile bunların ölümü halinde hak sahiplerine zararları Kurumca karşılanır. Gene bilinmektedir ki bu kaza ve hastalıklar genelde işverenin işçi sağlığı ve iş güvenliği kurallarına uymaması sonucu meydana gelmektedir. Her yıl binlerce sigortalının sakat kaldığı veya hayatını kaybettiği bu olaylar sonucu bir yandan büyük sosyal ve ekonomik sorunlar ortaya çıkmakta öte yandan Kurumca karşılanması büyük külfetler yaratan harcamalar ortaya çıkmaktadır. Örneğin işe yeni başlamış bir sigortalının bir günlük prim ödemesi bulunmamasına karşın uğradığı bir iş kazası sonucu Kuruma getirilen mali yük son derece büyük boyutlara ulaşmaktadır.

Yasa koyucu bu istenmeyen tabloyu dikkate alarak henüz 506 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girmediği bir dönemde bir yanda en kutsal varlık olan insanı bu tür zararlardan korumak diğer taraftan Kurumun uğradığı çok büyük boyutlardaki zararları bir ölçüde telafi etme düşüncesi ile işçi sağlığı ve iş güvenliği kurallarına uymamak suretiyle işçisini zarara uğratan işverenden; Kurumun yaptığı ve ileride yapması gerekli her türlü harcamaların geri alınmasını kabul etmiştir. Bu tür bir geri isteme durumunda işveren sorumluluğu yönünden bir sınırlama öngörmemiştir. 1965 yılında yürürlüğe giren 506 sayılı Yasa'nın 26/1. maddesi işvereni sınırsız bir şekilde sorumlu tutmuştur.

İşverenin bu tür sorumluluğu karşısında sorun Anayasa Mahkemesi'ne taşınmış ve sözü edilen Yüksek Mahkeme 1972 günlü verdiği ilk kararında aşağıda gösterileceği üzere Kurumun sınırsız rücu hakkını Anayasa'ya uygun bulmuş ve aynen "Kurumun gerçek zararı aşar nitelikte alacak hakkını sosyal güvenlik ve sosyal sigortalar hukukunun temel ilkelerini belirlemek üzere ortaya koymuş ve Anayasa'ya aykırılık yerinde bulunmamıştır."

Ancak Anayasa Mahkemesi 1976 ve 1983 yıllarında 26/1. maddede yer alan ve Kuruma ileriye yönelik yaptığı harcama ve gelirleri işverenden geri isteme hakkı veren "... ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderler ile gelir bağlanırsa bu gelirin 22. maddede sözü edilen sermaye değerleri toplamı işverenden alınır" kuralına yapılan itirazı yerin-

de bulmamış ancak ret kararının gerekçesini 1. karardaki gerekçeleri tekrarlamakla birlikte bir yoruma dayandırmıştır. Yüksek Mahkeme'nin bu yorumuna göre 26/1. maddede sözü edilen ileriye yönelik istem hakkı Kurumun ilk davasıyla sınırlı olmalıdır.

Ne var ki Yargıtay; Anayasa Mahkemesi'nin bu yorumuna itibar etmemiş ve maddeyi ileriye yönelik uygulamıştır. Ancak Yargıtay bu tür davalarda işveren yükümlülüğü yönünde daha adil ve hafif bir sonuç sağlamak amacıyla; Kurum isteme hakkını "Halefiyet ilkesine" dayandırmak suretiyle Borçlar Kanunu'nda gösterilen ve haksız fiilden doğan zararların tazmini yönünde uygulanan gerçek zarar tutarı ile sınırlanması gerekeceğini, kısaca bu yönde bir üst sorumluluk sınırının zorunluluğunu içtihatlarıyla kabul etmiştir. Yasa koyucu da Yargıtay'ın bu içtihadını esas alarak tavan uygulamasını kabul etmiş ve böylece 1987 tarihinde tavan ilkesi yasaya girmiştir.

Bu düzenlemeden sonra 1991 yılında Anayasa Mahkemesi'ne yeniden başvurulmuşsa da Anayasa Mahkemesi bu kere 1976 ve 1983 tarihli kararlarındaki yorumuna yer vermeksizin 26/1. maddeye yönelik Anayasa'ya aykırılığı reddetmiş ve Yargıtay içtihatlarıyla oluşan uygulamayı aynen benimsemiştir.

Uygulama bu şekilde sürüp gitmekte iken 1992 yılında bir Hukuk Genel Kurulu Kararı'nda; Anayasa Mahkemesi'nin 1976 ve 1983 tarihli kararlarından esinlenen ve uygulamaya ters bir karar çıkmış ancak sorunu çözmekle yükümlü Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, Yargıtay'ın oturmuş ve 10. Hukuk Dairesi görüşlerine uygun olan uygulamasını aynen kabul etmiş ve gelirler peşin değerindeki artışların ayrı ayrı istenebileceğini hükme bağlamıştır.

İşte Yargıtay 10. Hukuk Dairesi böylece oluşan uygulamayı devam ettirirken 2003 yılında vardığı bir sonuçla 1994 tarihli Tevhidi İçtihat Kararı'nı değiştirmek yönünde Yargıtay Yasası'nın öngördüğü prosedürü uygulamak yerine dolaylı bir yöntem seçmiş ve 26/1. maddede öngörülen tavan sınırlamasının iptali ile ileriye yönelik peşin değerlerin istenmemesi yolunda bir uygulama ortaya koymak istemiştir.

Bu durum ise yukarıda gösterilen sorunları ortaya çıkarmış ve bunların çözümünü gerektirmiştir. Sağlıklı bir sonuca ulaşabilmek için öncelikle rücu davalarını ortaya koymak ve rücu davalarına ola-

nak veren yasal düzenlemenin ilk şekli ile bu davalarda tavan sınırlamasını öngören Yargıtay uygulamalarını ve buna bağlı tavan sınırlamasının hangi yasayla kabul edildiğini belirlemek, Anayasa Mahkemesi'nin bu yönde verdiği kararları açıklayarak 1994 tarihli birleştirme kararının esaslarını belirlemek ve daha sonra Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı başvuru ve iptal kararı ile bunun ortaya çıkardığı sorunları ve nihayet çözümü göstermek yararlı olacaktır.

II. RÜCU DAVALARI VE DAYANDIĞI HUKUKSAL ESASLAR

a) Genel Olarak Rücu Davaları

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun iş kazası ve meslek hastalığı dolayısıyla yardım ve ödemelerin bunlara neden olan işverenden geri alma hakkı rücu hakkı ve bu hakka dayanılarak açılan davalara rücu davaları denilir. Bu davalar yukarıda gösterildiği üzere 506 sayılı Yasa'nın 26/1. maddesinde düzenlenmiştir.

İşverenlerin sorumluluk koşulları belirlenirken bir ayrıma gidilmiş işverenler ve üçüncü kişiler farklı esaslara tâbi kılınmıştır.

Bu tür düzenleme getirdiği ilke ve esaslarla kendine özgü bir sistem ortaya çıkarmış, kimi durumlarda, klasik sorumluluk ilke ve esaslarından ayrılmıştır. Madde ile ilgili içtihatlar baktığımızda, kimi durumlarda, gerçek zararı aşkın tazminatların söz konusu olduğu, kimi durumlarda Borçlar Kanunu'nun sistemiyle bağdaşmayan zamanaşımı ve faiz uygulamasının ortaya çıktığı, çoğu kez Kurum rücu hakkının geleceğe uzandığı ve kimi durumlarda tazminat hukukuna ilişkin esaslardan uzaklaşıldığı, özel sigorta sisteminden farklı durumlar ortaya çıktığı gözlenmiştir. Böylece denilebilir ki Kuruma tazminat hukuku ilkelerinin öngörmediği kimi haklar tanınmış ve bu durum hukuk dünyamızda uzun süren tartışmalar yaratmıştır.

b) Maddenin Amacı

Kuruma rücu hakkının tanınması üstelik ayrıcalıklı kuralların kabulü muhtelif nedenlere dayanır.

Bu nedenlerin başında insan canı ve sağlığı yönünde önlem alma ve bu yolda bir düzenleme

yapma ihtiyacı gelmektedir. Gerçekten hukuk sisteminde korunan en önemli varlık insandır. Onun vücut bütünlüğü ve sağlığı maddi ve manevi varlığını koruma geliştirme görevi Devlet'e verilmiştir. İşverenin Kuruma karşı sorumlu tutulmakla çalıştırdığı kişilere karşı daha dikkatli ve tedbirli davranılması istenilmiş ve olabildiğince zararların önlenmesi amaçlanmıştır. Bu arada ilave edilmelidir ki ülkemiz açısından iş kazası ve meslek hastalığı yönünden ortaya çıkan tablo hiç de iç açıcı bulunmamaktadır. Sosyal Sigortalar Kurumunun 2005 yılı istatistiklerine göre ülkemizde sözü edilen yılda 73.923 iş kazası olmuş, 519 meslek hastalığına rastlanmıştır. Bunlardan 1.096'sı ölümle sonuçlanmış ve kaybedilen iş gücü sayısı 1.797.917 güne ulaşmıştır¹.

Maddenin gerçekleştirmek istediği ikinci amaç ise doğrudan Kurumun mali kaynaklarına yöneliktir. Kaynakları sorumsuz kişilerin davranışları yüzünden azalan ve uzun süreli büyük meblağlar ödemek zorunda bırakılan bir kuruluşun zamanla güçsüz kalması ve işlevini yerine getirmemesi söz konusu olabilir. Bu yönde Kurum zararlarının belli ölçülerde geri alınması zorunludur.

Öte yandan bu tür geri alma hakkının tanınması hukuksal eşitlik yönünden dahi zorunludur. Kurum, kusurlu işverenden belirli zararları istemekle, sigortalılarına karşı tüm yasal yükümlülüklerini yerine getiren ve onları koruyan işverenlerin haklarını korumakta ve eşitliği sağlamaktadır. Aksine bir durum görevini yerine getiren işverene karşı haksızlık ortaya çıkartır².

c) Maddenin Dayandığı Hukuki Esaslar

Zararlandırıcı sigorta olayında zarara uğrayanın zararlarını karşılayan Kurumun yaptığı harcamaları, zarara neden olandan geri istemesi biçiminde ortaya çıkan bu tür davaların hukuksal dayanağını belirlemek uygulamada ortaya çıkacak sorunların çözümü yönünden büyük önem taşır.

26/1. madde bu yönde bir esas veya ilkeye yer vermemiştir. Ne var ki Yargıtay başlangıçta ve bu güne değin uygulamasında maddeyi "halefiyet" esasına dayalı çözmüş ve içtihadını buna göre oluşturmuştur.

Nitekim 26. maddenin dayandığı 4772 sayılı Yasa'nın 37. maddesiyle ilgili Yargıtay Daireleri ara-

sında çıkan aykırılığın giderilmesi yönünde Yargıtay Büyük Genel Kurulu 31.03.1954 günlü 18/11 sayılı kararda aynen şu ilkeye yer vermiştir. “Sigortacı, sigortalıya ödediği tazminat nispetinde sigortalının yerine geçer ve onun kanuni halefi olur. Halefiyetin kanunda zikredilmemiş olması da bu esastan ayrılmayı icap ettirmez. İşçi Sigortaları Kurumunun zarardan sorumlu olanlar aleyhine rücu an açacağı tazminat davaları, sigortalının bu gibi kimselere karşı açabileceği davaların zamanaşımı müddetine tâbidir.” görüşünü benimsemiş, aynı günlü 17/10 sayılı başka bir birleştirme kararında bu ilkeyi tekrarlamıştır. Yargıtay 29.06.1960 günlü 13/15 sayılı başka bir İçtihadı Birleştirme Kararı’nda halefiyet ilkesini mahkemelerin görevi yönünden tekrar benimsemiş 17.01.1972 günlü 2/1 nolu Birleştirme İçtihadı’nda da aynı görüşü devam ettirmiştir.

Uygulamanın böylece oluşması yanında doktrinde de halefiyet ilkesi benimsenmiştir. Sayın Prof. Dr. Kenan Tunçomağ: “Sosyal Sigortalar Kurumunun, Kurumun 26. ve diğer maddelere dayanan hakkının bir halefiyet (alacaklı yerine geçme) olarak yorumlamak daha isabetlidir. Çünkü Sosyal Sigortalar Kurumuna sigortalıya yaptığı ödeme bir yasa hükmüne dayanmaktadır. Yasa bu ödeme nedeniyle Kurumun işverene başvurabilmesini açıkça kabul etmiştir. Bu başvurma hakkının etkili kılınması isteniyorsa, bunun bir halefiyet hakkı olarak kabulü gerekir. Aksi halde, Kurumun başvurma hakkını vekaletsiz iş görme veya sebepsiz zenginleşme kurallarına dayandığını söylemek gerekecektir. Oysa, yasa koyucunun amacı bu olamaz³” görüşüne yer vermiş, Sayın Prof. Dr. Yaşar Karayalçın; “Rücu davasında, Kurum ödediği sigorta bedeli nispetinde sigortalının kanuni halefi olur” demek suretiyle halefiyet prensibini açıkça kabul etmiştir⁴. Ayrıca Prof. Dr. Ali Bozer ve Tandoğan aynı görüşleri ileri sürmüşlerdir. “Kurum açtığı rücu davasında sigortalı yerine kaim olmaktadır. Kurum sigortalının bütün haklarına halef olur. İşçi sigortaları, şahıs sigortası mahiyetine haiz olmakla beraber bunlarda, sigortalının hakiki zararının tazmin gayesi ön plandadır ve sigortacının mağdurun halefiyeti bahis mevzuudur⁵.”

Bu arada ilave edelim ki Yargıtay 10. Hukuk Dairesi’nin kurucusu ve sosyal güvenlik hukukunun büyük uygulayıcılarından Mustafa Çenberci

Kurumun halefliği tartışmasızdır görüşünü ileri sürmek suretiyle halefiyet ilkesine destek vermiştir⁶.

Ayrıca Prof. Dr. Ali Güzel ve Rıza Okur doktrinde hakim olan görüşün halefiyet ilkesi olduğunu açıkça belirlemişlerdir⁷.

Buna karşın Sayın İzveren ve Sayın Atabek ve Sayın Tekinay gibi hukukçular 26. maddeden doğan rücu davalarını yasadan doğan bir rücu hakkı olarak görmüşler ve halefiyet ilkesine dayanmadığını söylemişlerdir⁸.

Ne var ki yukarıda sözü edilen 1994 tarihli İçtihatları Birleştirme Kararı bu yönde son noktayı koymuş ve rücu davalarının kendine özgü bir halefiyet hakkına dayandığını açıkça kabul etmiştir.

III. 26/1. MADDENİN İLK ŞEKLİ VE YARGITAY TAVAN UYGULAMASI

Kurumun işveren ve üçüncü kişilere başvurma hakkı ilk kez 4772 sayılı “İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Hakkında Kanun”un 37. maddesiyle düzenlenmiş, 5564 ve 6917 sayılı Kanunlarla değişikliğe uğramış, 506 sayılı Yasa’nın yürürlüğe girmesiyle 26. madde olarak getirilmiştir. Maddenin ilk şekli tavan sınırlaması öngörmeksizin aynen şöyledir:

Madde 26: “İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile mevzuat hükümlerine aykırı hareketi ve yahut suç sayılabilir bir hareketi sonucu olmuşsa, Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22. maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı Kurumca işverene ödettilir.”

Görüldüğü üzere maddede işverenden istenilecek rücu alacağı konusunda bir sınırlama olmaksızın talep hakkı öngörülmüştür.

Ancak Yargıtay oluşturduğu içtihatla bu hakkın sınırlanması gerektiğini kabul etmiş bu yönde istikrarlı bir uygulama oluşturmuştur.

Bu konuda Yargıtay’ın örnek içtihatları aşağıda aynen verilmiştir:

“Sosyal sigorta yardımında bulunan Kurumun önceki rücu davasında bağladığı gelir peşin sermaye değeri ve yaptığı masraf tutarı ile sigortalının (veya hak sahiplerinin) işverenden elde ettikleri

tazminat miktarı toplamı şayet işverenin sigortalının (veya hak sahipleri) zararlarına karşı ödeme sorumlu bulunduğu paranın altına ise, Kurum zamanlaşımı süresi içinde bulunmak ve aradaki farktan çok olmamak üzere yeni yasanın öngördüğü artış miktarını istemek hakkına haizdir⁹”.

“Zararlandırıcı sigorta olayı nedeniyle Kurumca gelir bağlanmasından sonra yürürlüğe giren ve gelirlerle sair sosyal sigorta yardımlarını artırıcı nitelik taşıyan yasalar uyarınca yapılan yardımların da zamanlaşımı hudutları içerisinde ve haleflik ilkesi çevresinde sigortalı veya hak sahiplerince işverenden istenebilecek miktarları aşmamak üzere, rücu alacağına konu teşkil edebileceği Yargıtay’ın ve Daire’nin yerleşmiş görüşleri gereğidir¹⁰⁻¹¹.”

Böylece denilebilir ki, Yargıtay Anayasa Mahkemesi’nin 1976 ve 1983 tarihinde yorum yoluyla vardığı görüşü kabul etmemiş ve maddenin ileriye yönelik artışları tavan sınırıyla ilgili olmak koşuluyla kabul etmiştir.

IV. 20.06.1987 GÜNLÜ 3395 SAYILI YASA İLE KABUL EDİLEN TAVAN KURALI VE 26/1. MADDENİN SON ŞEKLİ

Yasa Koyucu Yargıtay uygulamasından etkilenmiş ve yukarıda verilen 26/1. maddenin ilk şekline aynen “... sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere ...” sözcüklerini 3395 sayılı Yasa’nın 2. maddesi ile eklemiştir. Böylece Borçlar Kanunu’nun 41 ve müteakip maddelerinde belirtilen esaslara uygun gerçek zarar miktarına ilişkin uygulama üst sınır olarak 26/1. maddeye eklenmiş ve 26/1. madde son şeklini almıştır.

Yasa Koyucu tavan sınırlamasını böylece kabul ederken Anayasa Mahkemesi’nin 1976 ve 1983 tarihli kararlarındaki yorumuna katılmamış ve Yargıtay’ın ileriye yönelik ancak belirtilen tavan sınırlamasıyla ilgili uygulamasını kabul etmiştir¹².

V. ANAYASA MAHKEMESİ’NİN 26/1. MADDEYE İLİŞKİN RET KARARLARI

a) Tavan Sınırlaması Öncesi Kararları

Anayasa Mahkemesi 3395 sayılı Yasa’nın 2.

maddesi ile getirilen tavan sınırlaması öncesi 1972, 1976 ve 1983 yıllarında olmak üzere 26/1. maddeye ilişkin üç ret kararı vermiş ve bu maddeye ilişkin itirazları yerinde bulmamıştır. Bu kararların ilkinde soruna salt anayasal sosyal sigorta ilkelerinden yaklaşan Yüksek Mahkeme diğer iki kararında yorum suretiyle sonuca gitmek istemiştir. Bu kararlar şöylece belirlenmiştir:

aa) Anayasa Mahkemesi’nin 23.05.1972 gün E:1972/2, K:1972/28 sayılı kararı

Rücu davalarına ilişkin anayasal sosyal sigortalar hukuku alanında temel görüşlerin yer aldığı bu karar çok özel bir konuma sahiptir.

Anayasa Mahkemesi’nin bu alanda ortaya koyduğu temel ilke ve görüşler aynen şöyledir:

“Tartışma konusu kuralda işverenin işçi sağlığı ve güvenliğini titizlikle koruma durumunda bırakılarak işçilerin ölmelerini veya sağlıklarına zarar gelmesini önleyici bir tedbir niteliği vardır. Herkes yaşama maddi ve manevi varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir. Devlet insanın maddi ve manevi varlığını geliştirmesi için gerekli şartları hazırlar. Kuralın dayandığı temel ilkenin, başka bir deyimle kişinin canını ve sağlığının Devletçe her türlü zarardan korunması ilkesinin gereği bulunduğu açıkça görülmektedir. Devletler bu ödevlerini hukuk alanında ceza veya tazminat gibi yaptırımlar öngörerek yerine getirmektedirler. İşin özüne bakılırsa hukukça korunması gerekli en büyük değer insan canı, insan sağlığı konusunda görüş birliği vardır. Hukuk kurallarının gerek kuruluşlarında gerekse yorumlarında insan canı ve sağlığının en yüksek ve en önemli değer olduğu yolundaki bu temel ilkenin göz önünde tutulması zorunludur.”

“... Daha açıkçası işçinin canını ve sağlığını etkin biçimde korumak üzere işverene yerine göre gerçek zararı aşkın olduğu varsayılabilecek bir tazmin borcunun yükletilmesi, Anayasa’nın Toplumsal Devlet ilkesine ve bunun sonucu olan 42. ve 48. maddelerine uygun düşmektedir. Gerçekten tartışma konusu kural işveren üzerinde etkili olur ve işveren titizlikle gerekli tedbirleri alır da işçiler bu tedbirler sonucunda ölümden, hastalık veya sakatlıktan korunmuş olurlarsa sağ veya sağlam kalan bu kişilerden toplum büyük yararlar sağlar. Tartışma konusu kural işveren üzerinde etkisiz ka-

lır da bunun sonucunda işçi ölür, sakatlanırsa o zaman Sosyal Sigortalar Kurumu hak sahiplerine gelir bağlayıp itirazda bulunan mahkemenin kabulü üzere uğradığı zarardan çok bir parayı işverenden alarak alacaklı gücünü korumuş ve böylece sigortadan yararlananlar topluluğuna karşı olan borçlarını eksiksizce ve kolayca yerine getirip işçilere yeterince yararı dokunmuş olur ve toplumsal dengeyi böylece sağlamış bulunur.”

“... Burada bir yandan kasıtlı olarak işçiyi zarara sokmuş veya ağır kusur ile zarara yol açmış bir işverenin yararı, öte yandan da işverenin kasıtlı davranışının veya ağır kusurunun sonucuna katlanma durumunda bulunan işçi topluluğunun ve onların arkasında Sosyal Sigortalar Kurumunun yararı söz konusudur. Anayasa'nın 2, 42, 48. maddeleri kuralları böyle bir durumda işçilerin ve onların koruyucu bulunan Sosyal Sigortalar Kurumunun yararının üstün tutulmasını gerekli kılmaktadır¹³”.

bb) Anayasa Mahkemesi'nin

“İleride yapılması gerekli her türlü giderler tutarı ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22. maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye gelirleri toplamı” ibaresine ilişkin 18.03.1976 gün E:1975/198, K:1976/18 sayılı kararı ve 20.12.1983 gün E:1982/4, K:1983/17 sayılı kararları

Yüksek Mahkeme söz konusu kararlarında yukarıda belirtilen ibareye ilişkin anayasal denetim yapmış ve sonuçta bu ibarelerin Anayasa'ya aykırı olmadığını birinci kararında olduğu gibi kabul etmiştir. Ancak Yüksek Mahkeme her iki kararda da 1972 yılında verdiği kararda gösterilen ilke ve esasları aynen kabul etmekle birlikte ayrıca bir yoruma girmiştir. Bu tür bir yorumla maddenin ileriye yönelik Kuruma hak vermediğini kabul etmiş ve aynen şu görüşe yer vermiştir. “Sonradan yürürlüğe giren yasaların geçmiş ve kesin bir nitelik kazanmış hukuki işlemlere etkili olmaması hukukun temel kurallarından biridir. İş kazası ve meslek hastalığı gibi sigorta dalları nedeniyle Kuruma ve dolayısıyla Devlete ait bir yükümlü işverenin sorumlu tutulması hukukça benimsemez... sonradan yasa ile artırım yapılmasınının 26. maddenin 1. fıkrasında ve ileride yapılması gerekli bulu-

nan her türlü giderlerin biçiminde yer alan ibarenin kapsamı dışında kaldığı ve niteliği itibarıyla itiraz konusu hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığı” görüşüne yer vermiş ve buna dayalı karar oluşturmuştur¹⁴.

b) Tavan Sınırlaması Getirildikten Sonra 26/1. Maddenin Bütününe Yönelik Anayasa Mahkemesi'nin 02.05.1991 gün E:1990/28, K:1991/11 Sayılı Kararı

Yüksek Mahkeme 26/1. maddeye yönelik 4. kez yapılan Anayasa'ya aykırılık başvurusunu bu kez bir kere daha reddetmiş ancak bu kararında 1972 yılında vermiş olduğu kararındaki görüş ve esasları aynen tekrarladığı gibi 1976 ve 1983 yılındaki kararlarında yer alan ve yorum yoluyla getirilen ret görüşüne itibar etmemiştir.

Bu kararda şu görüşlere yer verilmiştir:

“İtiraz konusuna ilişkin kuralda hukuksal yönden öncelikli bulunan insan ve insan sağlığını korumak, zarar gelmesini önlemek amacı başta gelmektedir.

Sosyal Sigortalar Kurumunun sigortalıya ve hak sahibine yaptığı yardımlar dolayısıyla işverene başvurusu rücu hakkını kullanmaya yönelik olup, Kurumun işverene başvurma hakkı, yasal ardıllık (kanuni halefiyet)tir.

Basit rücu hakkına sahip olan kimse, alacaklıya ait imtiyazlardan, yetkilerden ve fer'i haklardan yararlanamaz. Buna karşılık, yasal ardıllıkta alacak hakkına bağlı olarak alacaklının sahip bulunduğu ayrıcalıklar, yetkiler ve ikinci haklar ödemedede bulunana geçmektedir.

Yasal ardıllık ilkesi, işverenin Kurum karşısındaki sorumluluğunun sınırlarını da belirler. Kurumun ödettirme hakkının en üst sınırı, sigortalının ve onun hak sahibi kimselerinin sorumlularından isteyebileceği miktar olup bu miktarın üstünde bir meblağ istenmez.”

“... Kurumun zarardan sorumlu olanlar aleyhine açacağı rücu davaları, sigortalının bu kişilere açacağı davaların zamanaşımına bağlıdır... Kurum, yani alacağı devralan, devraldığı tarihteki duruma göre alacaklı yerine geçer bu davalarda faizin yapılmış giderler için ödeme tarihinden, bağlanmış gelirler için de tahsisin onay tarihinden itibaren

yürütülmesi Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatlarından-
dır.”

“... Kimi batı ülkelerinin kendilerine özgü ko-
şullarından kaynaklanan rücu etmeyi yalnızca kasıt
halinde tanıyan uygulamaları ülkemiz koşulları ve
sosyal güvenlik anlayışıyla bağdaşmaz. İşverene
ödedirilen giderler dışında gelirin sermaye değeri
Sosyal Sigortalar Kurumunun zenginleşmesi sonu-
cunu her zaman doğurmaz. ... Sosyal Sigortalar
Kurumunun aldığı primleri ve sermaye değeri biçimindeki tazminatı çok aşan ödemeler yapmak zorunda bırakabileceği bir gerçektir.”

Sözü edilen kararda Anayasa Mahkemesi'nin
1972 tarihli kararında gösterilen temel ilke ve esaslar ve Yargıtay kararlarındaki görüşler birlikte benimsenmiş ve Yargıtay kararlarıyla Anayasa Mahkemesi'nin ilk kararı arasında tam bir birlik sağlanmıştır¹⁵.

VI. 01.07.1994 GÜNLÜ E:1992/3, K:1994/3 KARAR SAYILI YARGITAY İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME BÜYÜK GENEL KURUL KARARI VE ORTAYA KOYDUĞU TEMEL İLKELER

Sözü edilen kararla 26/1. maddede Kurumun rücu hakkının dayandığı temel esas ve tavan miktarı, zamanaşımı, faiz konuları ve özellikle madde kapsamı çok açık biçimde ortaya konmuş ve uygulamayı belirlemiştir. Birleştirme kararı 1992 yılında bir Genel Kurul Kararının Yargıtay'ın yerleşmiş görüşüne aksi yönde karar almasıyla ortaya çıkmış ve bunun sonucu uygulama belirlenmiştir. Sözü edilen kararda ilkeler şöylece belirlenmiştir:

“... Kurumun rücu hakkı, yasal koşullar gerçekleştiğinde doğan, kanunun saptadığı halefiyete dayanan, işçinin hakkında bağımsız nitelikte kendine özgü bir halefiyet hakkıdır. Bu hakkın niteliği, sosyal güvenlik sistemi özelliklerine bağlı olarak düşünülme ve saptamak gerekir.”

“... Yasa Koyucu 506 sayılı Kanunun 26/1. maddesinde peşinen alınan ödemeleri yapılan Sosyal Sigortalar Kurumunun kusurlu işverene rücu konusunu, özel bir şekilde düzenlemiştir.”

“Bilindiği gibi Medeni Yasa'nın 1. maddesine göre Kanun lafzıyla ve ruhuyla temas ettiği bütün meselelerde meridir. Bu nedenle öncelikle kanu-

nun lafzına önem vermek lazımdır. 506 sayılı Yasa'nın 26/1. maddesinde bu konuda açıkça ‘... Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselere yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin... sermaye değerleri toplamı... işverene ödettirilir. ...’ denilmiştir. Bu sözcükler gayet kapsamlı ve çoğul sözcüklerdir. Çeşitli zamanlarda, değişik nedenlerle bağlanan tüm gelirleri ve gelir artışlarını kapsamaktadır. Maddede, gelir artışlarının nedenleri yönünden hiçbir ayırım yapılmamış, ödeme konusunda, kanun, kararname ve katsayı artışlarıyla gerçekleşen gelir artışı ödenmez, öteki nedenlerle gerçekleşenler ödetilir şeklinde bir ayırım yapılmamış, istisnai bir kurala yer verilmemiştir. Mantık ve dil bilgisi kuralları maddenin kapsamını bu şekilde belirlemeyi zorunlu kılmaktadır. Zira sigortalıya veya hak sahibine başlangıçta ilk kez bağlanan gelir, yukarıda değinilen her türlü sebeplerle değiştirilebilir. Yeni duruma göre, yeniden gelir bağlanır. Konunun doğasında bu değişkenlik var olduğu için ödeme konusundaki kural da bu şekilde ayrımsız ve istisnasız biçimde konulmuştur. ‘Gelirler’, ‘Sermaye Değerleri’, ‘Toplamı’ gibi çoğul ve kapsamlı sözcüklerin kullanılmasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle, yasa metni açıktır. Kanun, kararname, kat sayı artışı nedeniyle gerçekleşen artışları içermektedir.”

“... Başlangıçta düşük ve yetersiz olan veya sosyo-ekonomik koşullara göre yetersiz kalan yardımlar zaman içerisinde iyileştirilebilir. Bu Anayasa ve yasaların buyruğudur ve bu istikamette Kuruma verilen görevin sonucudur. Bütün bu birbirine bağlı işlemler işverenin kusurlu eylemleri nedeniyle gerçekleştiği için rücu ödetilmesine imkân sağlanmıştır.”

“... Kaldı ki yukarıda değinildiği üzere tüm gelir artışları, işçinin veya hak sahiplerinin işverene yönelttiği maddi tazminat davalarında düşülmekte ve orada sigorta tahsisleriyle karşılanmayan zararlar için işveren tazminata mahkûm edilmektedir. Sigorta tahsisleri kusurlu işverenden alınmaz ise, işveren aslında sorumlu olduğu miktardan tahsisler nispetinde kurtulmuş olacağı gibi, sigortalı ve hak sahipleri de icabında hem işverenden tazminatın tümünü almak, hem de Kurumdan gelir almak yoluyla haksız iktisapta bulunan kişiler durumuna düşürülebilirler. Bu sebeple, mükerrer ödemeleri

önlemek bakımından artışlar rücu istenilebilir.”

“... Öte yandan 3395 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 26. maddeye getirilen tavanla sınırlı ödeme yöntemi artışların istenebileceğinin bir kanıtıdır. Zira yasa koyucu tavan sınırına kadar her türlü gelir artışının rücu tahsilini mümkün kılmıştır... Ayrıca söz konusu tavanın ilk bağlanan gelire matuf olduğu da söylenemez. Böyle olsa, ilk gelir için diye, madde metnine açıkça yazılırdı. İlk gelir ve artış nedeniyle bağlanan gelir şeklinde bir ayırım yapılmadığı madde metninde açık-seçik belirlidir.”

“... Yasa koyucu, 3396 sayılı Kanunla Bağ-Kur Yasası'nın 63. maddesine dayanan rücu davalarında gelir artışlarının rücu tahsilini engellemiştir. Bunun hemen öncesinde kabul edilen 3395 sayılı Kanun'da ise sosyal sigortalar alanında böyle bir engellemeye gitmemiştir. Sadece tavan sınırı getirmekle yetinmiştir... Bağ-Kur'da işçi işveren ilişkisi yoktur. Hizmet akdi söz konusu değildir. Bağ-Kur sigortalısını zarara uğratanlar işverenler değil üçüncü kişilerdir. Bunların takibi ve bunlardan rücu tazminatının tahsili konularında Bağ-Kur başarılı olamamıştır. Ayrıca orada işverenleri işçi sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlem almaya teşvik eden amacı da yoktur. Onun için yasa koyucu Bağ-Kur konusunda siyasi takdirini alınan gerekçelerle böyle kullanmıştır. Yasa Koyucu Bağ-Kur'da olduğu gibi ilk peşin değer için rücuya imkân verilen nedenlerle gelir artışlarının geri alınmasını yasakladı. Böyle yapmayarak Yargıtay içtihatlarıyla yaratılan tavan sınırını 26. madde metnine sokarak bu konudaki Yargıtay uygulamasını ve görüşünü benimsemiş, Anayasa Mahkemesi'nin son 3 kararındaki görüş ve gerekçelere iltifat etmemiştir. ...”

Sözü edilen içtihadı birleştirme kararı şöylece sonuçlanmıştır:

“SONUÇ: İş kazası ve meslek hastalığına maruz kalan sigortalılara ya da bunların hak sahiplerine, iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası kolundan, Sosyal Sigortalar Kurumu'nca bağlanan gelirlerde, Kanun, Kararname ve katsayı değişikliği nedeniyle yapılacak artışların, 506 sayılı Kanun'un 26/1. maddesi çerçevesinde sorumlulardan geri istenebileceği bu bağlamda açılacak rücu davalarının, 506 sayılı Kanun'un 26/1. maddesinden doğan ve içeri-

ğinde geri alma hakkı bulunan kendine özgü nitelikteki haleflik hukuki temeline dayandığı ve 10 yıllık akdi zamanaşımına tâbi olduğu ve zaman aşımının her bir gelir artışının Kurumun yetkili organının onayladığı tarihten başlayacağına, içtihatların bu yolda birleştirilmesine 01.07.1994 gününde yapılan ilk toplantıda üçte ikiye geçen çoğunlukla karar verildi¹⁶”.

VII. TEVHİDİ İÇTİHAT KARARLARI'NIN ANAYASA MAHKEMESİ, YARGITAY GENEL KURUL VE DAİRELERİ DAHİL TÜM MAHKEMELERİ BAĞLAYICILIĞI

04.02.1983 günlü 2797 sayılı Yargıtay Yasası'nın 45. maddesi sözü edilen kararların bağlayıcılığı ve değiştirilmesi yönünde açıkça düzenleme getirmiştir. Bu düzenleme aynen şöyledir:

“İçtihatların birleştirilmesini istemek yetkisi ve bağlayıcılığı:

Madde 45 - İctihadların birleştirilmesini Birinci Başkan, doğrudan doğruya veya Yargıtay dairelerinin veya genel kurulların verdikleri karar sonucunda veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının bizzat yazı ile başvurması halinde, ilgili kuruldan ister. Bu istemlerin gerekçeli olması zorunludur.

Diğer merci veya kişilerin gerekçe göstererek yazılı başvurmaları halinde, içtihadı birleştirme yoluna gitmenin gerekip gerekmediğine Birinci Başkanlık Kurulu karar verir. Bu karar kesindir.

İçtihadı birleştirme kararlarının değiştirilmesi veya kaldırılmasının istenmesi de yukarıdaki usule bağlıdır.

İçtihadı birleştirme görüşmeleri, alınmış olan ilke kararları çerçevesinde yürütülür ve kararları yazılır.

İçtihadı birleştirme kararları benzer hukuki konularda Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlar.

İçtihadı Birleştirme kararlarının niteliğini açıkça belirten özeti, kararın verilmesini izleyen en kısa zamanda Adalet Bakanlığına bildirilir. Adalet Bakanlığı bütün adliye mahkemelerine ve Cumhuriyet Savcılıklarına bu kararları gecikmesizin duyurur...”

Öte yandan Anayasa'nın 154. maddesinin 1. fik-

İlk gelir peşin değeri gerçek zarar değildir. Zararın ancak %70'idir.

rası da Yargıtay'ın temel fonksiyonunu ve görev alanını aşağıdaki biçimde düzenlemiştir.

“B. Yargıtay

Madde 154 - Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir....”

Bu konuda değerli bilim adamlarımızdan Profesör Doktor Necip Bilge, Yargıtay'ın kuruluşunun 125. yıl dönümü için yayımladığı birleştirilmiş içtihatların bağlayıcılığı konusundaki incelemesinde şu görüşlere yer vermiştir.

“... Yargıtay dairelerinin yerleşmiş içtihatlarından dönmek istemeleri halinde, meselenin içtihat birleştirme kurullarına götürülebileceğine ilişkin hükmün, özel nitelikli bir hüküm olduğu düşünülebilirse de, buradan küçük kuralların İçtihat Birleştirme Kararlarıyla bağlı olmayacağı sonucuna varmanın doğru olmayacağı kanısındayız. Nitekim, 1983 yılında çıkan 2797 sayılı Kanun'da bu görüşü pekiştirecek biçimde şöyle denilmektedir. İçtihat Birleştirme kararları, benzer hukuki konularda Yargıtay genel kurallarını, dairelerini ve adalet mahkemelerini bağlar (m. 45, f. 5). Daha sonra çıkan kanunlar bu esası değiştirmemişlerdir....”

“... İçtihatları Birleştirme Kararlarının Anayasa Mahkemesi'ni bağlayıp bağlamayacağı hakkında, kanunda bir hüküm bulunmamaktadır. Doktrinde bu tür kararların Anayasa Mahkemesi'ni de bağlayacağını savunan bir görüş ileri sürülmüştür. Gerçekten, Yargıtay Birinci Başkanlığı ve Anayasa Mahkemesi üyeliği yapmış bulunan Dr. Recai seçkin bu konuda şöyle demektedir: ‘Bir hükmün; Yargıtay, Danıştay veya Askeri Yargıtay'ca verilmiş bir İçtihadı Birleştirme Kararı karşısında, Anayasa Mahkemesi'nce Anayasa'ya uygun biçimde yapılacak yorumun, mahkemelerce uygulanması olanak dışı bulunursa, o zaman Anayasa Mahkemesi'nin kendi yapacağı yoruma göre değil, İçtihadı Birleştirme Kararı'nın ışığı altındaki yoruma göre Anayasa'ya aykırılık bulunup bulunmadığını belli etmesi gerekecektir.’ gerekçesi biraz karışıkça ifade edilmiş olan bu görüşü şöyle özetleyebiliriz.

Anayasa Mahkemesi bir kanunu kendi görüşü-

ne göre, Anayasa'ya aykırı bulmadığı için iptal etmezse, uygulamada mahkemeler, kanunun Anayasa'ya aykırı olduğu biçiminde yorumlayan İçtihadı Birleştirme Kararları'na Yargıtay Kanunu gereği olarak uymak zorunda bulduklarından, yargısal uygulama Anayasa'ya aykırı biçimde sürüp gidecek demektir. İşte bu durumu önlemek üzere, Anayasa Mahkemesi, kanunların Anayasa'ya uygunluğunun denetiminde, Yüksek Mahkemelerin, Anayasa'ya aykırı sonuç verebilecek İçtihat Birleştirme kararlarını dikkate almalıdır....”¹⁷.

VIII. YARGITAY 10. HUKUK DAİRESİ'NİN 28.01.2003 GÜNLÜ ANAYASA MAHKEMESİ'NE BAŞVURU KARARI VE GEREKÇELERİ

Yüksek Yargıtay 10. Hukuk Dairesi; tavan sınırlaması hükmünün Anayasa'ya aykırılığı konusunda şu gerekçelere dayanmıştır:

a) Anayasa Mahkemesi 506 sayılı Yasa'nın 26. maddesine yönelik kararlarında; maddeyi yorumlarken sigortalıya bağlanmış ilk gelir peşin değerinin madde hükmüne göre istenebileceğini kabul etmiştir. Bu görüş ile Yargıtay kararlarına ters düşülmüş iki Yüksek Mahkeme arasında yasanın yorumunda çelişki yaratılmıştır.

b) Öğretideki baskın görüş; Anayasa Mahkemesi'nin anayasal yorumunun yargı yerlerini bağlayacağı yönündedir.

c) Doktrindeki ağır basan görüş; rücu hakkının Yargıtay görüşünün aksine “Halefiyet esasına” değil “Kanundan doğan bağımsız rücu hakkına” dayandığı yönündedir.

d) 1994 tarihli Birleştirilmiş Karar; “sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlıdır.” hükmüne dayandırılmıştır.

e) 2934 sayılı Yasa'yla sonradan eklenen tavan kuralı Anayasa Mahkemesi ret kararlarında irdelenmemiştir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi'nin işin esasına girerek aykırılık davasına bakması gerekir¹⁸.

IX. BAŞVURUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yüksek Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı başvuruda ileri sürdüğü

gerekçeler ve vardığı sonuç, yukarıda yapılan açıklamalara ve ortaya konulan hukuksal gerekçelere uyumlu bulunmamaktadır.

Bu yönler şöylece ortaya konulabilir:

a) Anayasal sistemimiz Yüksek Mahkemelerin görevlerini belirlerken her Yüksek Mahkeme'nin, kendi görev alanına giren konularda, en yüksek yargı yeri olduğunu açıkça belirlemiş ve 154. maddesinde gösterdiği üzere Yargıtay'ın adli mahkemeler yönünden en yüksek karar organı olduğunu hükme bağlamıştır. Uygulamada adli yargı alanında ortaya çıkan bir uyuşmazlıkta bir yasa kuralının uygulanması ve ortaya çıkacak uyuşmazlığın çözümünde son sözü söylemek görev ve yetkisi Yargıtay'a ait olduğu gibi; idari yargı alanında da bu yetki Danıştay'a aittir¹⁹.

Aynı şekilde Anayasa Mahkemesi'nin, bir hükmün Anayasa'ya aykırılığı yönünde vermiş olduğu iptal kararları da tüm mahkemeleri bağlar²⁰.

Görüldüğü üzere yüksek mahkemelerin görevleri ve yetkileri yönünden aralarında bir astlık-üstlük değil, iş bölümü söz konusudur. Aksine durum yargısal bir kaosa neden olur ki Anayasal sistemde kesinlikle savunulamaz.

Öte yandan birleştirilmiş kararların bağlayıcılığı Yargıtay Yasası'nın 45. maddesinde açıkça belirlenmesine karşın Anayasa Mahkemesi'nin ret kararında ortaya koyduğu yorumun bağlayıcılığı yönünde bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.

Yukarıda bilimsel olarak açıklandığı ve doktrin yönünden ortaya konulan bu görüşün aksine doktrinde bir görüşe rastlanmamıştır.

Nitekim Yargıtay, Birleştirilmiş Kararı'nda da aynı görüşü açıkça vurgulamıştır.

b) Rücu davalarında ve bu davaların hukuksal dayanağı yönünde doktrinde ağır basan görüş haliyet ilkesidir. Yukarıda ayrıntılarıyla bu konu ortaya konmuştur.

c) 1994 tarihli birleştirilmiş kararın gerekçesi sorumluluk üst sınırını belirleyen tavan ilkesine değil maddenin içeriğine, amacına ve getirdiği düzenlemeye dayandırılmıştır. Kararın temel ilke ve açıklanması yukarıda gösterilmiştir.

d) Tavan sınırlanması başvuruda belirtildiği gibi 2934 sayılı Yasa'yla değil 3395 sayılı Yasa'yla getirilmiştir.

e) İlk gelir peşin değeri gerçek zarar değildir. Zararın ancak %70'idir. Bu nokta her nasılsa gerek

Anayasa Mahkemesi'nin 1976 ve 1983 tarihli ve yoruma dayalı kararlarında dikkate alınmadığı gibi, Yüksek Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı başvuru gerekçesinde de gözardı edilmiş ve açıkça bu yönde maddi yanılığa düşülmüştür. Gerçekten 506 sayılı Yasa'nın 20/2. maddesi bu yönü açıkça ortaya koymuştur.

X. ANAYASA MAHKEMESİ'NİN 23.11.2006 GÜNLÜ E:2003/10, K:2006/106 SAYILI KARARI

Anayasa Mahkemesi bu kararında diğer dört kararın aksine konuyla ilgili yeterli açıklama ve veriler ortaya koymamış ve doğrudan şu görüşe yer vermiştir.

“Kuralla, Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselere yapılan ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile gelir bağlaması halinde bu gelirin Yasa'nın 22. maddesinde sözü edilen tarifeye göre hesap edilecek sermaye değerleri toplamının işverenden alınması öngörülmekte, bu gelirin istenebilmesi için zararın işverenin kastı ya da işçi sağlığı ve iş güvenliği kurallarına aykırı veya suç sayılabilir hareketi sonucunda oluşması gerekmektedir. Buna göre, iptali istenilen ‘... sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebileceği miktarla sınırlı olmak üzere’ bölümü, anılan sorumluluğun kapsamının belirlenmesinde, sigortalıya bağlanan gelirlerde, kanun, kararname ve katsayı değişikliği nedeni ile yapılacak artışların da işverenden istenebilmesini olanaklı kılmaktadır. Nitekim 01.07.1994 günlü, E:1992/3, K:1994/3 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'ndaki yorumun da bu yönde olduğu anlaşılmaktadır...”

“... Kanuna uymayan eylem sonucunda hukuksal yaptırıma maruz kalan ve bunun sonucu olarak da bağlanan gelirin sermaye değerini Kuruma ödeyen ve böylece ilgi ve ilişkisi kesilen işverenin, kanun, kanun hükmünde kararname ve kararlarla bağlanan gelirlerde yapılacak artışlardan ve bu artışların peşin sermaye değerlerinden sorumlu tutularak dava tehdidi altında bulundurulması, sosyal güvenlik kuruluşlarına ait olması gereken risklerin işverene yükletilmesi anlamına gelir. Böyle bir durum hakkaniyet ve sorumluluk ilkeleriyle bağdaşmadığı gibi sosyal hukuk devleti ilkesine de aykırıdır...”²¹”

XI. İPTAL KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi tavan sınırlamasının hangi nedenlere dayalı olarak kabul edildiğini, içeriğinin ne olduğunu ve bu yönde hukuksal gelişim evrelerini göz ardı ederek bir sonuca ulaşmıştır. Giderek 1994 tarihli Birleştirilmiş Karar'da gösterilen gerekçe ve nedenleri de irdelenen ve dikkate alınmadan bir sonuca ulaşmıştır. Yukarıda gösterildiği üzere 1994 tarihli Birleştirilmiş Kararın dayandığı gerekçe ve ilkeler ile Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı değerlendirmesi arasında doğrudan bir ilişki bulunmamaktadır. Daha doğrusu Anayasa'ya aykırılık gerekçesiyle iptal edilen bir kural arasında uygun neden-sonuç bağı bulunmamaktadır. Birleştirilmiş Karar açıkça 26/1. madde içerisinde yer alan ve tavan sınırlamasının dışındaki hükümlere yönelik olarak verilmiş ve ileride yapılması gereken harcamalarla, gelir bağlanması halinde bu gelirlerin geleceğe yönelik artışlarının maddenin açık hükmü olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca, ilave edilmelidir ki, gelir sermaye değerine ilişkin yorum yukarıda açıklandığı üzere, 506 sayılı Yasa'nın 20/2. maddesini açıkça gözardı etmiştir. Gerçekten Sosyal Sigortalar Kurumunun bağladığı ilk gelir ileriye yönelik olarak yasa, kat-sayı, kararname gibi ve genelde yapılan yıllık değişikliklerle ileriye yöneliktir ve Yasa'nın 20/2. maddesinde gösterildiği gibi, zararın tamamını değil ancak %70'ine yakın bir bölümünü karşılamaktadır. İlk gelir değeri ile Kurumun yükümlülüğü bitmediğinden, ilişkinin sona ermesi mümkün bulunmamaktadır. Bu yön dahi dikkate alınmamış, sanki, ilk gelir değerinin alınmasıyla tüm ilişkilerin kesildiği gibi bir varsayımdan hareket edilmiştir.

Bu nedenle iptal kararı sonucuyla gerekçesi birbirine uygun düşmemiştir.

XII. İPTAL KARARININ ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

İptal kararı uygulamada gerçekten bir tartışma çıkarmıştır. Bir tarafta iptal kararıyla maddenin aldığı yeni şekil, diğer tarafta iptalin dayandırılmak istendiği gerekçe her ikisi arasında uygun neden-sonuç bağı bulunmadığından ortaya bir karmaşa çıkmıştır.

İptal kararıyla oluşan maddenin yeni şekli dik-

Anayasa Mahkemesi tavan sınırlamasının hangi nedenlere dayalı olarak kabul edildiğini, içeriğinin ne olduğunu ve bu yönde hukuksal gelişim evrelerini göz ardı ederek bir sonuca ulaşmıştır.

kate alındığında madde içeriği tamamen değişecek, aksi durumda değerlendirildiği takdirde farklı sonuçlar çıkacaktır. Her iki duruma göre ortaya çıkacak sonuçları şöylece belirleyebiliriz:

a) İptal kararının yasanın aldığı yeni şekil üzerine ortaya çıkardığı durumlar:

1. İptal kararı ile tavan sınırlaması ortadan kaldırıldığından madde yepyeni bir şekil almış ve ilk duruma dönüşmüştür. İşverenin bundan böyle bir tavan sınırlamasına gerek kalmaksızın Kurumun yaptığı tüm harcamalarda sorumlu tutulması gerekecektir.

2. İşveren yönünden getirilen ve Borçlar Kanununda yer alan esaslara göre belirlenen gerçek zarar sınırlaması ortadan kalkınca işverenin daha ağır sorumluluğu oluşacak ve davalar sonsuza uzayacaktır.

3. Birleştirilmiş Kararın dayandığı ilke ve gerekçeler değiştirilmemiş aksine tavan sınırlaması kalkması nedeniyle tüm gelirlerin istenmesi söz konusu olacak ve içtihadın değiştirilmesi bir yana yeni gerekçe ile güçlendirilmesi söz konusu olacaktır.

b) İptal kararının gerekçesine dayalı olarak yorumlanması durumunda ortaya çıkacak sorunlar:

Yorum yoluyla iptal kararı ile Kurumun ilk bağladığı gelir peşin değeri isteneceği yolunda bir sonuca ulaşılacak ve şu sonuçlar ortaya çıkacaktır:

1. 1994 tarihli İchtihatları Birleştirme Kararı tamamen ortadan kaldırılmış olacaktır.

2. Sigortalı veya hak sahipleri tarafından işverene karşı açılacak davalarda bir uygulama karmaşası yaratılacaktır.

Gerçekten sigortalı veya hak sahipleri tarafından işverene açılan tazminat davaları Kurumca karşılanmamış zararın tazminine yönelik bulunmaktadır. Bu davalar temelini Borçlar Kanunu'nun 41. ve müteakip maddelerden almaktadır.

Birden fazla gelir bağlanmak suretiyle zararın

karşılandığı durumda; ilk peşin değer dikkate alınması durumunda sistem ters-yüz edilecek ve yukarıda belirlendiği üzere bir yandan kusurlu işverenin sorumluluktan kurtarılması sağlanırken öbür yanda sigortalının hem Kurumdan hem de işverenden mükerrer tazminat alması söz konusu olacaktır.

3. 26/1. maddenin yukarıda belirlenen amacı tersyüz edilecek,

4. Kurum açıklarının daha artmasına neden olunacak,

5. Özellikle yasalara aykırı davranan işveren ödüllendirilmiş olacak, görevini yerine getiren işverenlerin yaptığı ödemeler yasaya aykırı davranışları karşılama kullanılmayacak,

6. Tazminat hukuku sisteminde bir eşitsizlik yaratılacak, Borçlar Kanunu'nda gerçek zararla sorumlu tutulan bir kişi karşısında kusurlu işverenin daha az zararla sorumlu tutulması gündeme gelecek böylece bir eşitsizlik yaratılacak,

7. Bunların ötesinde yargı kararlarına karşı duyulması gereken saygınlık ortadan kaldırılacak, dolaylı bir yorumla yasa hükmü gücündeki Birleştirilmiş Kararın hükmü yok edilecek,

8. Yargıtay Yasası'nın 45. maddesinde öngörülen içtihatları değiştirme yöntemi bir kenara itilecektir.

9. Belirtilen sorunlara ilaveten, ilk peşin değer ile ilgili yorum ve maddi yanılğı sürdürülmüş olacaktır.

XIII. SORUNUN ÇÖZÜMÜ

1. Öncelikle şu husus belirlenmelidir ki, 26/1. maddedeki tavan sınırının iptal edilmiş olması bu yönde uygulamaya temel teşkil eden Borçlar Kanunu'nun 41 ve müteakip maddelerini yürürlükten kaldırmadığı gibi, bunların uygulanmasını engelleyecek bir durum yaratmamıştır.

2. Sigortalı veya hak sahipleri tarafından işverene karşı açılacak tazminat davalarında sözü edilen Borçlar Kanunu'nda yer alan kurallar uygulandığından, bu yönde iptal kararının etkisi bulunmamaktadır.

3. Ne var ki Anayasa Mahkemesi iptal kararı yorum suretiyle Kurumca bağlanan gelir ilk peşin değerine dayandırıldığı ve bu yönde bir uygulamaya başlanması durumunda yukarıda belirtildiği şekilde bir karmaşa ortaya çıkacağından, 1994 tarihli Birleştirilmiş Kararın yürürlüğü yönünden Yargıtay Yasası'nın 45. maddesi uyarınca sorunun İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu gündemine ge-

tirilmesi ve sözü edilen kararın yürürlüğü ve bağlayıcılığı yönünde yeni bir kararın alınması zorunlu olacaktır.

DİPNOTLAR

- 1 Prof. Dr. Tankut Centel, Sicil Dergisi, Mart, 07, Yıl 2, Sayı 5 s.10.
- 2 Bkz: Utkan ARASLI, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar, Cilt :1 s.495 ve devamı.
- 3 Prof. Dr. Kenan Tunçomağ, Sosyal Sigortalar, s.363.
- 4 Prof. Dr. Yaşar Karayalçın, Mesuliyet Sigortası Hukuk Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, Ankara, 1960, s.99.
- 5 Prof. Doktor Ali Bozer, Türk Hukukunda Sosyal Sigortalara Genel Bakış; Prof. Dr. Haluk Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, s.271, Dipnot: 32.
- 6 Mustafa Çemberci, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, s.880.
- 7 Prof. Dr. Ali Güzel - Prof. Dr. Ali Rıza Okur, Sosyal Güvenlik Hukuku, 10. Baskı, s.271.
- 8 Resul Aslanköylü; Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu, s.296.
- 9 Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 18.03.1983, 1180/1342; HGK 14.06.1978, 37/663.
- 10 Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 16.03.1982, 1352/1575.
- 11 Kararlar için bkz., Mustafa Çemberci, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, 1985, s.239.
- 12 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 20.06.1987 günlü birleşimine ilişkin Tutanak Dergisi ve 586 sayılı Basma Yazı 2. sayfa.
- 13 Anayasa Mahkemesi'nin 23.05.1972 gün ve 1972/2-28 sayılı karar, AYMKD, Sayı 10, s.406 ve devamı.
- 14 AYMKD, Sayı 14, s.97 ve devamı, AYMKD, Sayı 20, s.129 ve devamı.
- 15 AYMKD, Sayı 27, Cilt I, s.343 ve devamı.
- 16 Y.İ.B.B.G.K.K. 1.7.1994 günlü, E:1992/3, K:1994/3, R.G., 20.10.1995, 22439.
- 17 Prof. Dr. Necip Bilge, Birleştirilmiş İçtihatların Bağlayıcılığı, Yargıtay'ın Kuruluşunun 125. Yılı, s.6, 7 ve müteakip.
- 18 Resmi Gazete, 21.03.2007 günlü, Sayı 26469.
- 19 Anayasa madde 155.
- 20 Anayasa madde 153.
- 21 AYMK, 23.11.2006 günlü E.2003/10, K.2006/106, R.G. 21.03.2007 s.26469.

KAYNAKÇA

- Prof. Dr. Ali Güzel - Prof. Dr. Rıza Okur, Sosyal Güvenlik Hukuku, 10. Baskı.
- Prof. Dr. Tankut Centel, Sicil Dergisi Mart 07, Yıl 2, Sayı 5.
- Prof. Dr. Kenan Tunçomağ, Sosyal Sigortalar.
- Prof. Dr. Yaşar Karayalçın, Mesuliyet Sigortası Hukuk Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, Ankara 1960.
- Prof. Dr. Ali Bozer, Türk Hukukunda Sosyal Sigortalara Genel Bakış.
- Prof. Dr. Haluk Tandoğan, Mesuliyet Hukuku.
- Mustafa Çemberci, Sosyal Sigortalar Kanun Şerhi, 1985.
- Prof. Dr. Necip Bilge, Birleştirilmiş İçtihatların Bağlayıcılığı, Yargıtay'ın Kuruluşunun 125. Yılı.
- Utkan Araslı, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar Cilt I.
- Resul Aslanköylü, Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu, 2003.
- Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi, Sayı 10, 14, 20 ve 27, Cilt I.